

Zeereservaten moeten de wereldzeeën redden

Tekst: Farah Obaidullah

Illustraties: Greenpeace/Aslund,
Greenpeace/Grace en
Greenpeace/ Sutton-
Hibbert

In de kustwateren zwemt nog maar een vijfde van de vis die er oorspronkelijk voorkwam. Niet alleen wetenschappers stellen dit vast, zelfs sportvissers ervaren dat de visstand achteruitholt: ze vangen minder vis en ook nog eens exemplaren van kleiner formaat. Triest maar waar: de rek is eruit, de zeeën raken uitgeput. Greenpeace werpt een kritisch licht op de zeevisserij en pleit voor het instellen van zeereservaten.

Kun je de zee leegvissen? Lange tijd heerste het idee dat de zee simpelweg te groot is om volledig te bevissen. Vissers konden alleen bij redelijk weer de zee op, ze voeren niet ver uit en vingden slechts een klein deel van de beschikbare vis. De rijkdom van de zee leek eindeloos. Verder uit de kust leefden onuitputtelijke vispopulaties die steeds weer zorgden voor nieuwe aanwas om de plaats in te nemen van de gevangen vis. Een vis meer of minder vangen, maakte in die visrijke tijd niet uit.

Moderne vistechnieken

Met de moderne schepen en visserijtechnieken van tegenwoordig ligt dat nu heel wat anders. De visserij schepen zijn tegenwoordig veel groter geworden en de motoren sterker. Geen vis is meer veilig, overal op de uitgestrekte oceanen wordt gevestigd. Van oost tot west en kilometers diep woelen stalen kettingen de zeebodem om voor vis. Met enorme net-

ten, die vaak meerdere Boeings 747 kunnen omsluiten, halen vissers systematisch stukken zee leeg. Niet alleen de vis is het slachtoffer. Onbedoeld worden ook duizenden jaren oude koraalriffen vernietigd.

Voor het vangen van tonijn en zwaardvis gebruiken beroepsvissers onder andere de beruchte longlines: lijnen van wel 120 kilometer met daaraan duizenden haken. Hiermee worden ook haaien, schildpadden, albatrossen en andere zeevogels gevangen.

Verwoestend effect

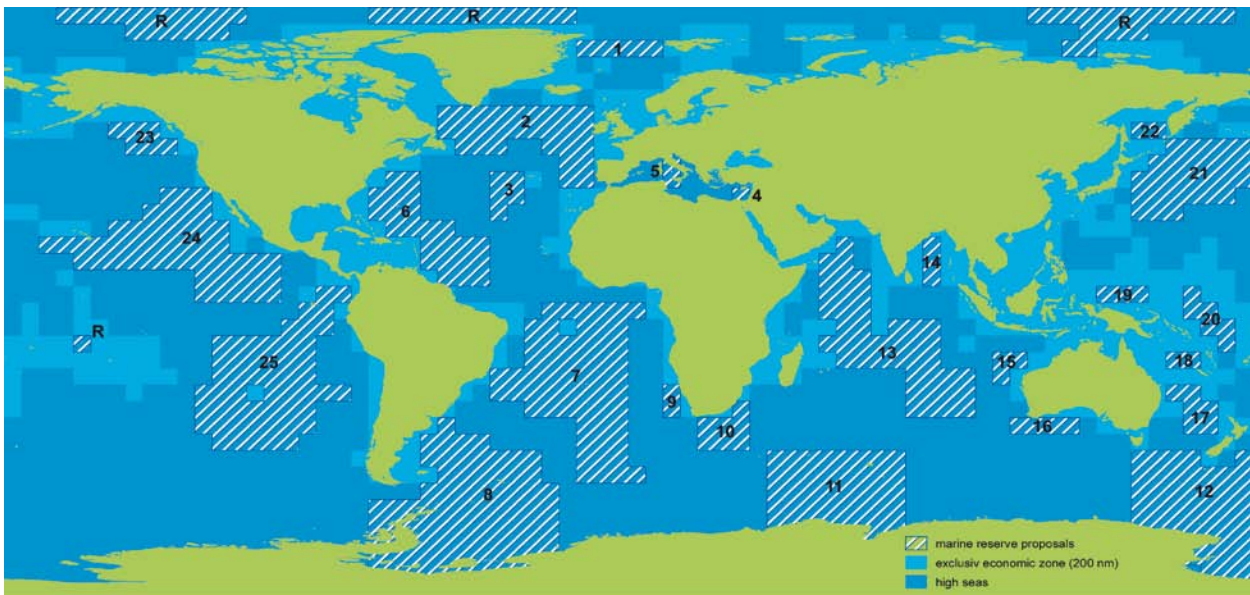
De toegenomen visserijdruk heeft een verwoestend effect op de hoeveelheid vis in de zee. Wetenschappers zoals de Amerikaanse marine bioloog Boris Worm, voorspellen dat in 2050 alle commercieel waardevolle vis uit zee verdwenen zal zijn. Van de grotere roofvissen, zoals tonijn, zwaardvis en kabeljauw, is nu al 90 procent weggevangen.

Tonijnen staan bovenaan de voedselketen,

maar dreigen uit te sterven.

Roadmap to recovery: a proposal for a global network of marine reserves on the high seas

(1) Greenland Sea	(8) Antarctic-Patagonia	(15) Northwestern Australia	(22) Sea of Okhotsk
(2) North Atlantic	(9) Vema Seamount-Benguela	(16) South Australia	(23) Gulf of Alaska
(3) Azores/Mid-Atlantic Ridge	(10) South Africa-Agulhas Current	(17) Lord Howe Rise and Norfolk Ridge	(24) Northeastern Pacific
(4) Eastern Mediterranean	(11) Southern Ocean	(18) Coral Sea	(25) Southeastern Pacific
(5) Central Mediterranean	(12) Southern Ocean-Australia/New Zealand	(19) Northern New Guinea	(R) Representative areas
(6) Sargasso Sea/Western Atlantic	(13) Central Indian Ocean-Arabian Sea	(20) Western Pacific	
(7) South-Central Atlantic	(14) Bay of Bengal	(21) Kuroshi-Oyashio Confluence	

Overzicht van de noodzakelijk geachte zee-reservaten.

Tegenwoordig bestaan vispopulaties hoofdzakelijk nog uit kleine jonge vissen. De grote exemplaren zijn zeldzaam geworden: een kabeljauw van anderhalve meter haalt inmiddels de krant. Meestal wordt deze vissoort al gevangen voor hij een halve meter groot is. Schol kan zeventig centimeter worden, maar het formaat dat tegenwoordig op het bord van de consument ligt, meet hooguit de helft. In de overbeviste zeeën gaan vissen zoals tong en schol zich steeds sneller voortplanten, in een poging de soort te behouden.

Dat bepaalde vissoorten tegenwoordig niet lang leven, heeft nog een ander nadeel. Anders dan bij mensen, planten oudere vissen zich veel effectiever voort. Een vis die twee keer zo groot is, produceert acht keer zoveel eitjes – die ook nog eens van betere kwaliteit zijn. Grote exemplaren zijn dus belangrijk voor het behoud van de soort en de visstand. Het is dus extra nadelig dat vissen in onze overbeviste zeeën amper de kans krijgen hun optimaal vruchtbare leeftijd te bereiken.

Vis in de supermarkt

Het aanbod in viswinkels en supermarkten strookt niet met dit sombere verhaal. Nederlanders blijken steeds meer vis te eten, maar de schappen zijn nooit leeg en de prijzen niet exorbitant hoog. Dus hoezo weinig vis?

De supermarktvijl komt tegenwoordig overal vandaan. Uit de hele wereld wordt vis naar Nederland gehaald. Daarnaast weten moderne beroepsvissers letterlijk de laatste vis te vinden – en te vangen. Zelfs midden op zee hebben ze de beschikking over de meest actuele meteorologische gegevens. Met een GPS-systeem valt er nauwkeurig te navigeren, tot aan de laatste visrijke plekjes rondom wrakken. Hightech sonarapparatuur vertelt waar de scholen vis zich bevinden. Populaire soorten als kabeljauw en tonijn zijn de bekendste slachtoffers van overbevissing. Volgens de IWC (International Whaling Commission) verdrinken daarnaast

jaarlijks 300.000 dolfijnen en walvissen als bijvangst in visnetten. Bovendien verdwijnt het voedsel voor deze zeezoogdieren, omdat professionele vissers hun prooi vangen.

Boomkorvisserij

De bodemvisserij op schol en tong met de traditionele boomkor is in de Europese wateren de meest schadelijke vismethode voor het leven onder water. Stalen kettingen ploegen systematisch de zeebodem om met de bedoeling om platvissen zoals schol en tong te vangen, maar veel onbedoelde bijvangst als gevolg. Soms is wel 80 procent van de vangst onbruikbaar: zeesterren, krabben, schelpen, maar ook jonge andere vissen, te kleine vis of vis waarvoor ze geen vergunning hebben. Deze bijvangsten worden direct weer overboord gegooid. De dieren zijn dan vaak al dood of bijna dood. Een enorme verspilling waarmee vissers ook hun toekomst in het water zien vallen: wat dood overboord gaat, kan zich niet meer voortplanten.

Op de bodem blijft een maanlandschap achter. De sleepnetten hebben alle zeeieren, anemonen en bodemdieren kapotgemaakt. Sommige delen van de Noordzeebodem worden drie tot vier keer per jaar omgewoeld. Wat aan leven kan ontstaan, krijgt zo steeds opnieuw een knauw.

Zee-reservaten

Probeert dan niemand dit probleem op te lossen? Jawel, maar vooralsnog zonder resultaat. De ICES (International Council for the Exploration of the Seas) is het onafhankelijke wetenschappelijke onderzoeksorgaan voor de Noord-Atlantische oceaan. Zij adviseert al jaren om de kabeljauwvangst te beperken. Maar toch proberen visserijministers van belanghebbende landen jaarlijks nog altijd zo groot mogelijke visquota binnen te halen. Helaas met succes. De bijvangst is dan nog niet eens meegerekend.

Samen met wetenschappers waaronder Daniel Pauly, Cal-

lum Robert en Boris Worm pleit Greenpeace voor een ander, gezonder beheer van de zeeën: het instellen van zeereservaten. Visserij, zand-, grind- en oliewinning moet hierin worden verboden, waardoor vissen en ander zeeleven de kans krijgen om ongestoord te groeien. Alleen scheepstransporten zijn toegestaan, mits duidelijk is dat die geen schade opleveren.

Binnen deze gebieden krijgt de natuur dan weer een kans. Er kan weer een evenwichtig ecosysteem van planten, vissen en andere zeedieren ontstaan. Sleepnetten ploegen niet elke paar maanden de bodembegroeiing om. Vissen kunnen ongemoeid hun vruchtbaarste leeftijd bereiken en zich in alle rust voortplanten.

Zeereservaten hebben ook een gunstig effect op de natuur eromheen. Omdat er geen hekken om deze beschermde gebieden staan, zal een deel van de nieuwe lichte vissen het reservaat uit zwemmen. Hierdoor zal de visstand overall weer toenemen.

Uit onderzoek blijkt dat zeereservaten pas echt effectief zijn als ze groot zijn. Volgens wetenschappers moet wereldwijd 40 procent van de zeeën en oceanen worden afgebakend. Om een soort te behouden is het belangrijk dat de paaigebieden, kraamkamers en opgroeizones binnen de grenzen van het reservaat vallen. Zo zijn bijvoorbeeld de kustgebieden en de Waddenzee van grote waarde. Met hun ondieptes en grotere voedselvoorraden vormen ze de kraamkamer en het thuisgebied van veel jonge vissoorten.

Zo'n tachtig voorbeelden uit de hele wereld laten zien dat enkele jaren na het instellen van zeereservaten, de hoeveelheid zeeleven toeneemt. Zowel binnen als buiten de afgesloten gebieden. Goed voor de natuur onder water én goed voor de visserij. Zo ontdekten vissers in het Caribisch gebied al snel dat ze langs de randen van de zeereservaten veel meer konden vangen. Bij Canada zagen wetenschappers dat sint-jakobsschelpen veel groter werden, toen ze niet langer massaal werden bevestigd.

Samen met de Britse professor Callum Roberts, verbonden aan de universiteit van York, heeft Greenpeace een netwerk van zeereservaten in internationale wateren op papier gezet. Het voorstel bevat niet alleen gebieden met een grote biologische rijkdom, maar ook delen die worden bedreigd of extra kwetsbaar zijn.

Dit 'zeereservatenteam' verzamelde een grote hoeveelheid biologische, natuurkundige en oceanografische gegevens. Hierbij moet worden gedacht aan watertemperatuur, bodemkenmerken, diepteverschillen, hotspots van kwetsbare soorten en de routes van walvissen, zeehonden, tonijnen en paling. Om er zeker van te zijn dat het zeereservaten-netwerk klopt, is speciaal gelet op de soortenvariatie binnen de gebieden. Zo'n zestig deskundigen gaven hierbij advies.

Voor de Noordzee is op basis van deze ecologische waarden een kaart gemaakt waarop zeven gebieden zijn aangegeven. Om vogels, dolfinnen en ander zeeleven te beschermen, moeten die worden afgesloten. Ook de paaigebieden en kraamkamers van vissoorten die onder zware druk staan, vallen binnen de gekozen grenzen. **V**

De stand van zeereservaten

Het idee van zeereservaten krijgt steeds meer steun van wetenschappers en internationale conventies zoals de UN CBD (United Nations Convention on Biological Diversity) en de WSSD (World Summit on Sustainable Development). Helaas is de uitvoering op dit moment nog halfslachtig. Zo'n tien jaar geleden kregen we het eerste Nederlandse zeereservaat. Ten noordwesten van de Waddeneilanden mochten boomkotters met een bepaald vermogen niet langer op schol vissen: de zogeheten scholbox. Dit gebied was immers belangrijk als kraamkamer voor schol. Het resultaat was dat veel vissers een boot kochten met een motor net onder het verboden vermogen. Deze eurokotters vissen met zijn allen net zo intensief als voorheen.

Volgens afspraken die zijn gemaakt in het CBD (Convention on Biological Diversity) zou er per 2012 een stelsel van natuurgebieden op zee zijn – ook in de Noordzee. Helaas komt daar nog weinig van terecht. In de Nota Ruimte geeft de Nederlandse regering een deel van de Noordzee een speciale status: nieuwe schadelijke activiteiten zijn in deze ecologisch waardevolle gebieden niet toegestaan. Bestaande activiteiten zoals visserij mogen helaas nog wel doorgaan.

Geraadpleegde literatuur

- Lubchenco, J. Palumbi, S. R. Gaines, S.D. & S. Andelmans (2003). Plugging a hole in the ocean: the emerging science of marine services. *Ecological Applications*, 13(1) Supplement, 2003, pp. S3-S7.
- Pauly, D. and R. Watson. 2003. Counting the last fish. *Scientific American* July 2003: 42-47
- Roberts, C.M. & J.P. Hawkins (2001). Fully Protected Marine Reserves: A Guide. Endangered Seas Campaign, WWF-US, Washington DC, and University of York, UK. 131pp.
- Worm, B (2006). Armageddon in the oceans. *Science* 314:1546 (Book Review)

Over de auteur

Farah Obaidullah is bioloog en milieutechnoloog. Zij werkt bij Greenpeace als onderzoeker en lobbyist.

